

ΓΝΩΜΗ

Νίκος Βέττας

Προσδοκίες και κίνδυνοι για την οικονομία

Το 2017 είχαμε εμπέδωση της δημοσιονομικής εξισορρόπησης, καθώς για μία ακόμη χρονιά το δημόσιο ταμείο δεν δημιούργησε νέο έλλειμμα. Μια

σημαντική βάση, που σε κάθε περίπτωση δεν μπορεί ούτε να υποτιμηθεί ούτε να ανατραπεί, καθώς είναι προϋπόθεση και για τη συνέχιση της μείωσης στο κόστος χρηματοδότησης της χώρας. Ταυτόχρονα, όμως, αυτή που τελειώνει ήταν μία ακόμη απογοητευτική χρονιά όσον αφορά την επίτευξη ρυθμών ανάπτυξης και την προσέλκυση επενδύσεων. Η οικονομία μας κινείται αργότερα από σχεδόν όλες τις άλλες ευρωπαϊκές, τόσο τις ισχυρές όσο και της περιφέρειας. Ο ρυθμός μεγέθυνσης για το έτος προβλέπεται να είναι μόνο στο μισό από τον αρχικό στόχο που είχε τεθεί από την οικονομική πολιτική.

Ουσιαστικά, η οικονομία ανακάμπτει, αλλά χωρίς στροφή στο παραγωγικό της υπόδειγμα με τρόπο και σε βαθμό που να εγγυάται σημαντικούς ρυθμούς μεγέθυνσης μεσοπρόθεσμα. Οι κινητήριες δυνάμεις για την ανάκαμψη που διανύουμε είναι, συνδυαστικά, η χαμηλή βάση εκκίνησης, η μείωση της αβεβαιότητας για την εκτέλεση του προγράμματος και η απομάκρυνση μιας καταστροφικής εξέλιξης, η θετική επίδραση μεταρρυθμίσεων που εφαρμόστηκαν από την αρχή της κρίσης και το ιδιαίτερα ευνοϊκό διεθνές περιβάλλον. Στο μέτρο που δεν θα υπάρξουν σημαντικές εκπλήξεις, αυτή η ίδια δυναμική θα οδηγήσει σε μια παρόμοια, ίσως ελαφρά μεγαλύτερη, μεγέθυνση και στη νέα χρονιά. Είναι αυτό επαρκές για να θεωρήσουμε πως η κρίση έληξε;

Η νέα χρονιά θα είναι πραγματικά κρίσιμη. Μπορεί με τη λήξη του τρίτου προγράμματος να επέλθει μια περισσότερο «κανονική» πορεία της οικονομίας, με σύγκλιση στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές; Ή μήπως η σημερινή βελτίωση είναι επιφανειακή και η καθυστέρηση, ίσως και άρνηση, για ουσιαστικές τομές θα οδηγήσει στο να εκτεθεί

μια ευάλωτη οικονομία στις αγορές; Σίγουρα, για να είναι η χρονιά που ξεκινά η τελευταία της κρίσης, απαιτείται ανάληψη ευθύνης και εγρήγορση, όχι εφησυχασμός. Η σχεδόν δεκαετής περίοδος στην οποία ήταν εφικτό να στρεφόμεστε στους εταίρους και δανειστές όχι μόνο για πόρους και κατεύθυνση, αλλά και να τους μεταθέτουμε δικές μας ευθύνες, φτάνει πια στο τέλος της, με τον έναν ή τον άλλον τρόπο.

Με τη λήξη του προγράμματος, το καλοκαίρι, δύσκολα βλέπει κανείς πως θα το ακολουθήσει άλλο επίσημο πρόγραμμα. Αυτό ισχύει κυρίως για πολιτικούς λόγους και παρά το ότι τα επιτόκια δανεισμού αναμένονται υψηλά. Ταυτόχρονα, οι βασικές υποχρεώσεις και χαρακτηριστικά που είχαν τα προγράμματα θα παραμένουν σε ισχύ. Δημοσιονομικά, βαθμοί ελευθερίας δεν θα είναι εύκολο να δημιουργηθούν.

Τα βραχυπρόθεσμα και μεσοπρόθεσμα μέτρα διαχείρισης του δημόσιου χρέους θα καθιστούν την πορεία εξυπηρέτησης εφικτή, αλλά μόνο υπό όρους και όσο η οικονομία θα μεγεθύνεται. Δεν μπορεί κανείς να αναμένει σημαντικότερες παρεμβάσεις, μακροπρόθεσμου χαρακτήρα, πριν η ελληνική οικονομία τεθεί αποφασιστικά σε στέρεο έδαφος και τροχιά ανάπτυξης. Κατά έναν ίσως παράξενο τρόπο, φαίνεται λοιπόν σαν να επιστρέφουμε στην αρχή της κρίσης. Η οικονομία έχει σταθεροποιηθεί, αλλά το αν θα αναπτυχθεί ή όχι θα εξαρτηθεί αποκλειστικά από αποφάσεις που θα ληφθούν στο εσωτερικό της χώρας.

Η επιλογή να δοθεί απόλυτη έμφαση στην ισχυροποίηση του δημόσιου ταμείου, με αύξηση των φορολογικών συντελεστών και προσαρμογές στο Ασφαλιστικό, φαίνεται πως εξυπηρετεί σήμερα τόσο την ελληνική

κυβέρνηση όσο και τους ευρωπαϊκούς θεσμούς. Δεν λύνει όμως το πρόβλημα της ελληνικής κρίσης, το μεταθέτει. Η πραγματική δομή της οικονομίας αλλάζει πολύ αργά. Ο έλεγχος του κράτους στην παραγωγή και στους θεσμούς κάθε άλλο παρά περιορίζεται και η σχετική σημασία του δημόσιου τομέα αυξάνεται αντί να μειώνεται. Η παραγωγική μηχανή είναι ακόμη ιδιαίτερα αδύναμη, με επίπεδο επένδυσης στο μισό από το επιθυμητό, χωρίς κανονική λειτουργία των τραπεζών και σημαντικό έλλειμμα στους θεσμούς, ιδίως σε όσους επηρεάζουν τη συσχέτιση δημόσιας διοίκησης και επιχειρηματικότητας. Ως αποτέλεσμα, η οικονομία μπορεί να αποδειχθεί ιδιαίτερα ευάλωτη σε αναταράξεις του διεθνούς περιβάλλοντος, που κάθε άλλο παρά αποκλείονται σε οριζόντια έτους.

Καθώς, λοιπόν, το τρέχον πρόγραμμα θα ολοκληρώνεται, είναι απολύτως απαραίτητο η οικονομία να εξέλθει από τη σημερινή κατάσταση έχοντας δημιουργήσει όχι μόνο ένα «μαξιλάρι χρηματοδότησης», αλλά κυρίως και εμφανικά ένα «μαξιλάρι αξιοπιστίας». Δηλαδή, να καταδειχθεί πέραν αμφιβολίας πως δεν θα επιχειρηθεί

επιστροφή στο παρελθόν, αλλά να θεωρηθεί μονόδρομος το συστηματικό άνοιγμα των αγορών και η ενίσχυση της αποτελεσματικότητας και διαφάνειας στον δημόσιο τομέα. Στον βαθμό που αυτό θα επιδιωχθεί αξιόπιστα στους επόμενους μήνες, οι εξελίξεις μπορεί να είναι πολύ θετικές και να εκπλήξουν, καθώς θα απελευθερώσουν ένα κρυμμένο δυναμικό της ελληνικής οικονομίας, δίνοντας ώθηση τουλάχιστον για τα δύο ή τρία επόμενα έτη. Αν όμως, αντίθετα, θεωρηθεί ότι η Ελλάδα έχει ολοκληρώσει την προσαρμογή που απαιτείται και πλέον μπορεί να ολισθαίνει προς νέα απώλεια ανταγωνιστικότητας, οι αρνητικές εξελίξεις, ακόμη και αν δεν είναι ραγδαίες, θα εγκλωβίσουν τη χώρα σε παγίδα υπανάπτυξης για χρόνια.

Μετά το καλοκαίρι του 2015, την επιβολή ελέγχων στην κίνηση κεφαλαίων και, παράλληλα, μετά την έξοδο από τα προγράμματα των άλλων αδύναμων οικονομιών και με τους σημερινούς υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης στην ευρωζώνη, η Ελλάδα δεν λογαριάζεται ως συστημικός κίνδυνος. Το αν η οικονομία θα τεθεί σε τροχιά ανάπτυξης θεωρείται πλέον ευθύνη μόνο της ίδιας της χώρας και το τι θα μπορεί να αποφασιστεί στο εξωτερικό ασήμαντη επίδραση μπορεί να έχει σχετικά. Αλλωστε, το κλειδί θα είναι η οικοδόμηση εμπιστοσύνης και αυτή δεν μπορεί να επέλθει με εξαναγκασμό. Μια πορεία στασιμότητας στην Ελλάδα επί μακρόν δεν θα ήταν μη ανεκτή οικονομικά και μη αποδεκτή πολιτικά από το ευρωπαϊκό περιβάλλον.

Κατά τη διάρκεια και των τριών μνημονίων υπήρξαν σημαντικά σημεία προόδου, όπως και μεγάλες αποτυχίες. Η χώρα απέφυγε μια μη αναστρέψιμη καταστροφή, αλλά υποβιβάστηκε βίαια, αφού συστηματικά σπαταλήθηκε πολύτιμος χρόνος. Αντί να υπάρξει συνείδηση του μεγέθους του προβλήματος και της σχετικής ευθύνης όλων των εμπλεκόμενων, οι καιροσκοπικές συμπεριφορές κάθε είδους ενισχύθηκαν. Τώρα που τα μνημόνια τελειώνουν, τουλάχιστον στην επίσημη μορφή τους, γίνεται ξεκάθαρο πως το πρόβλημα μας δεν ήταν αυτά τα ίδια. Με καθυστέρηση κάποιων ετών, βρισκόμαστε πάλι αντιμέτωποι με την πραγματικότητα, τις αδυναμίες αλλά και τις δυνατότητες της οικονομίας μας και με τις σημαντικές επιλογές που εκκρεμούν.

Ο κ. Νίκος Βέττας είναι γενικός διευθυντής του ΙΟΒΕ και καθηγητής του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών.

